

Don leat oassi Norgga gearggusvuodas

RÁVVAGAT IEŽASGEARGGUSVUOĐA VÁRÁS

Máilmmi oadjebasamus – ja almmatge hearki

Mii eallit oadjebas ja stádis servodagas mas leat hárvánan ahte eanaš doaibmá nu go galgá. Eallin Norggas lea almmatge áibbas sorjavaš ee. elrávnnjis, čázis ja interneahtras – ja aiddo dat lea min stuorámus hearkivuohtra.

Heajos dálkkit, luonddudáhpáhusat, sabotáša, tehnikkalaš váttisvuodát, terror dahje soahtedáhpáhusat sáhttet dagahit ahte olusat masset ovdamearkka dihtii elrávnnji dahje čázi, ja ahte sáhttá leat váddásat háhkat dárbbaslaš gálvvuid.

Go servodahkii čuohcá stuorra dáhpáhus dahje kriisa, de leat olusat geat dárbbasit veahki. Jus eambbosat mis sáhttet áimmahuššat iežamet ja olbmuid min birra dáhpáhusas, de sáhttit veahki bidjat dohko gos dan eanemusat dárbbasit. Dán láhkai leat don oassi Norgga gearggusvuodas.

Danne bivdit mii buot bearatgottiid Norggas dahkat moadde ášši buoridit iežaset gearggusvuoda. Dán gihppagis mii geahčadat vuodđoáššiid maid berret leat smiehtadan, ja konkrehta ovdamearkka dasa mo don sáhtát birget ieš unnimusat golbma beaivvi dáhpáhusa oktavuodas.

Loga eanet dáppe sikkerhverdag.no ja iežat gieldda neahttasiiddus.

- 9 lihttera čáheci juohkehažžii
- Guokte garraláibepáhka juohkehažžii
- Okta hávvarrievdnepáhka juohkehažžii
- Golbma máleshermetihkkabovssa dahje golbma busse goikebiebmu juohkehažžii
- Golbma bajošbovssa, mat seilot guhká, juohkehažžii
- Moadde busse goikaduvvon šattut dahje niehtit, keavssat ja šuhkoláda
- Medisiinnat maid dárbbášat
- Muorra-, gássa- dahje parafidnauvdna liggemii
- Gássagrilla dahje vuoššangássaapparáhta
- Gintalat, lubmalámpá báhatteriiguin, parafidnalámpá
- Riššat dahje lighter
- Liegga biktasat, ránut ja oadđenseahkka
- Álgoveahkkepáhkka
- DAB-rádio mii geavaha báhteriid
- Báhatterat, báhterládár ja mobiilaládár biilii
- Njuoskaservieahtat ja desinfierenlUVvosat
- Sihkkun-/hivssetbábir
- Veahá reaidoruhta
- Lassi boaldámuš ja muorat/gássa/parafidna/denná liggemii ja málestearpmái
- Jodda-tableahtat atomadáhpáhusaid várás

Du iežat gearggusvuodarádju

Vuolábealde lea ovdamearka dasa mii dus sáhtášii leat ruovttus vai birgešit ieš golbma jándora.

Biebmu

Dus berre leat doarvái biebmu dálus biebmat buohkaid. Smiehta mo don áiggu málestit jus elrávdnji dahje čáhci jávká. Jus dus leat eallit dahje dus leat erenoamáš dárbbut du biebmodoalus, de fertet plánet liiggás dasa. Sáhtát ovdamearkka dihtii:

- Bearráigeahččat ahte dus lea moatti lassibeavái biebmu maid gávppašat ja borat dábálaččat. Dan sadjái go juohke beavvi gávppašit, de sáhtát gávppašit moatti beavvi ovdii háválassii.
- Vurkkot veahá eanebuš biepmu mii seailu guhká, man sáhttá vurkkodit latnjalieggasis ja vejolaččat borrat liggema haga. Ovdamearkkat leat garraláibi, bajošhermetihkka, málli, mätkebiebmu, goikaduvvon šattut ja niehtit.

Juhkamuš

Dárbbášat unnimusat golbma lihttera buhtes čázi juohkehažžii juhkamuššan ja málesteapmái jándoris. Čázi berre vurkkodit galbma, sevdnjes ja sakŋa sajis nugo rájus, garášas dahje olgovisttis. Čázi berre molsut oktii jagis, áinnas dihto dáhtonis. Vai sihkkarasttát doarvái čázi, de sáhtát:

- Buhtistit bohttaliid dahje lihtiid, deavdit daid ravddaide galbma čáziin ja giddet koarkkain.
- Oastit čáhcebohttaliid dahje lihtiid buvdas.
- Gokčat juhkandárbbu juicain, bruvssain ja eará alkoholakehtes juhkamušaiquin.

Liekkas

Olu dáluin lea elrávdnji deháleamos dahje áidna liggengáldu. Vai leat buorebut ráhkkanan elrávdnjeboatkaneapmái, de berret árvvoštallat dáid vejolašvuodaid:

- Muorrauvdna dahje biise - bearráigeahča ahte doaibmá nugo galgá, ja ahte dus leat doarvái muorat.
- Gássá- dahje parafiidnauvdna - iskka ahte doaibmá bures ja lea oaivvilduvvon dállogeavaheapmái.
- Liegga biktasat, ránut ja oadđenseahkat.
- Riššat dahje lighter.
- Šiehtadit kránnjáiguin, bearrašiin dahje ustibiiguin dutnje fállat idjasaji.

Dálkasat ja álgoveahkki

Buohkat berrejit máhttit vuoddoálgoveahki. Jus dárbbášat dálkasiid dahje medisiinnalaš veahkkeneavvuid, de fertet háleštit iežat doaktáriin dahje apotehkain sáhtát go doallat liigedálkasiid, muhto muitte iskat guhká seilot. Dát berrejit dus leat ruovttus:

- Standárda álgoveahkkepáhka.
- Bávvčaslitnudandálkasat.
- Jodda-tableahat atomadáhpáhusaid várás.

Hygiena

Liegga čázi haga, dahje vearrámus dilis áibbas čázi haga, lea dehálaš smiehttat iežas hygiena ja buhtisvuoda birra biepmu ja málesteami olis. Heajos hygiena lea njoammudeami ja dávdmaid vuolggasadji.

- Basat juohke beaivve nu bures go sáhtát, renoamážit maŋŋá hivssedastima ja ovdal málesteami.
- Dus berrejit leat njuoskaservieahat ja antibakteara giehtadesinfierenluvosat.
- Doala iežat dálu čorgadin ja buhtisin.
- Jus hivssega ii sáhte geavahit, de fertet leat plánen molssaeavttuid.

Diedut

Kriissain ja lihkohisvuodain lea dehálaš ahte beasat gullat almmolaš dieđuid das mii dáhpáhuvvá, ja maid don berret dahkat. Dieđihanrusttegat (dávjá gohčoduvvon tyfonan dahje girdialárbman) sáhttet geavahuvvot go álbmogii galgá dieđiit akuhtta várás. Go alárbma njurgu, de mearkkaša ahte don fertet ohat dieđuid.

NRK P1 lea gearggusvuodakanála mii galgá sihkkarastit álbmogii dieđuid, maiddá jus eará ođasmediat ja almmolaš neahttsiiddut eai leat olámuttus. Moadde rávvaga mo sihkkarastit beassat guldalit dehálaš dieđuid:

- Ane DAB-rádio mii geavaha báhtteriid.
- Liigebáhtterat.
- Jus dus lea biila, de sáhtát geavahit dan guldalit rádio ja ládet mobiilatelefovna.

Muitte!

Kriisadilálašvuodat leat kaohtalaččat, ja soapmásiin sáhttet leat iežasberoštumit gilvit boasttudieđuid. Váru danne renoamáš bures ahte oaččut dieđuid luohtehahtti gálđuin.

*Buori gearggusvuodas
ii leat dušše sáhka
mii dus lea skáhpain,
muhto maiddái mii
dus lea gállus.*

Smiehta mii sáhtta dáhpáhuvvat doppe gos don orut, mo dutnje ja olbmuide du birra sáhtta čuohtat, ja mo dii ovttas sáhttibehtet gieđahallat dan. Iskka dárbbáša go oktage veahki ja mo don sáhtat veahkehit.

Bearráigeahča ahte biergasat maid plánet geavahit heahdedilis, doibmet, ja ahte don diedát mo daid galgá geavahit. Oahpa álgoheahtevahki ja váldde čielgasa das mo du gieldda addá dutnje dieduid kriissas.

Leat go ráhkkanan?

Jannecke Nordskog (43)

GUOVTTI MÁNÁ EADNI, ÁSSÁ ÁSODAGAS

In leat oba jurddašan ge dan birra. Mis lea olu goikebiebmu ruovttus, muhto in leat jurddašan ahte ferten dán árvvoštallat duohta čuolbman. In dieđe. Mis berrešedje leat veahá čáhci ja muorat rájus.

Eva Vige (71)

ÁSSÁ OKTO RÁIDODÁLUS

In fuolastuva terroris in ge roasuin, ja jus juoga dáhpáhuvaš, de mus leat doarvái biebmu ja biktasat. Munnje lea dehálaš lassi liggengáldu málesteapmái ja liggemii. Liikon guldalit rádio ja lean oastán DAB, nu ahte ferten bearráigeahččat ahte mus leat báhtterat dasa.

Olav Evang (20)

ÁSSÁ KOLLEKTIIVVAIN NJELJIIN EARÁIN

Lean gal oalle hejot ráhkkanan. Mis á sodagas leat unnán skáhpat, nu ahte mii rahčat vurkkodit birgasiid. Muđui lean leamaš suodjalusas, nu ahte jáhkán mun birgešin oalle bures. Lean orron olu tealttás ja ráhkadan biepmu meahcis. Mu mielássis lea leasmi, sutnje livččii lossat jus ii oččošii iežas dálkasiid.

Mohammedi Saaliti (41)

GOLMMA MÁNÁ ÁHČČI, ÁSSÁ
BEARAŠÁSODAGAS

Olmmoš smiehttá ahte Norggas gal ii dáhpáhuva mihkkege, muhto ii olmmoš dieđe goassige luondduroasuid ja diekkáriid. Smávvamánáidváhnemin olmmoš háliida mánáid bissut dearvvašin, nu ahte lea dehálaš ahte ruovttus leat dálkasat, ja ahte máhttá álgoveahki. Ja de ferten bearráigeahččat iežan eatni. Son ii máhte nu bures dárogiela, nu ahte kriissas sus livčče leamaš hástalusat oažžut rivttes dieđuid.

DEHÁLAŠ DIEHTU: GULDAL PODKASTA

Norgga eiseválddit ávžžuhit ahte buohkat galget sáhttit birget golbma jándora iežaset ruovttuin kriisadilálašvuodas. Podkastas «72 timer» deaivvadeaba prográmmajodiheaddjit Marte Stokstad ja Knut Folkestad olu dovddus norgalaččaiguin ja jearraba; man bures leat don ráhkkanan rievtti mielde?

«72 timer» gávnnat NRK Radios neahas ja mobiillas, dahje doppe gos guldatat podkastaid.

ležan notáhtat:

Dása sáhtát čállit dehálaš telefonnummariid, čujuhusaid dahje eará ávkkálaš dieđuid iežat bearatgoddái.

Dehálaš telefonnummarat ja neahttasiiddut

- 110** Buollin ja gádjun
- 112** Politiját
- 113** Akuhtta medisiinnalaš veahkki
- 116 117** Doavtterfákta

Gallet iežat ássangieldda neahttasiiddu vai beasat lohkat eanet báikkálaš beliid birra.

sikkerhverdag.no

